

Balıkesir Üniversitesi
Fikri Mülkiyet Hukukunda Güncel Gelişmeler Uluslararası
Sempozyumu-II

**TELİF HAKLARININ MİLLETLERARASI HİMÂYESİNİN
TEMEL PRENSİPLERİ**
(Sempozyum Bildiri Özeti)

Prof. Dr. Mustafa ATEŞ

İstanbul Sabahattin Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

3-4 Mayıs 2024

BALIKESİR

TELİF HAKLARININ MİLLETLERARASI HİMÂYESİNİN TEMEL PRENSİPLERİ

(Sempozyum Bildiri Özeti)

Fikrî mülkiyet hukukunun konusunu oluşturan ürünlerin temel özelliklerinden biri, ülkeler arasındaki coğrafi ve siyasi sınırlara takılmaksızın dünya üzerindeki bütün topraklarda tedavül kabiliyetine sahip olmalarıdır. İlim, edebiyat, musiki, güzel sanat veya sinema alanındaki eser bir kez alenîleştiğinde, bu eserin kısa süre içinde dünyanın herhangi bir ülkesinde kullanılması veya ondan çeşitli şekillerde istifade edilmesine fiziki tedbirlerle engel olunması mümkün değildir veya bunu sağlamak son derece zordur. Bu olgu buluş, marka ve tasarım gibi fikrî mülkiyetin diğer konularının uygulandığı mal ve hizmetler bakımından da geçerlidir.

Fikrî mülkiyeti koruyan ulusal normların tatbikinin ait bulunduğu devletin topraklarıyla sınırlı olması, ülke hudutlarını kolayca aşma kabiliyetine sahip fikrî mülkiyete konu mal ve hizmetlerin başka ülkelerde hukukî himâyeden mahrum kalmasına sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak Batıda sanayi devrimi ile birlikte üretimin yanı sıra mal ve hizmetlerin naklinde, dağıtımında ve dolaşımında kaydedilen gelişmeler, devletleri, kendi ülkelerinin ve tebaasına ait fikrî mülkiyet ürünlerinin başka ülkelerde korunmasını sağlamaya yönelik olarak iki veya çok taraflı anlaşma ve sözleşmeler yapmaya mecbur bırakmıştır.

Bu cümleden olarak 19. Yüzyılın son çeyreğinde fikrî mülkiyetin küresel çapta korunmasına hizmet edecek ilk milletlerarası sözleşmeler kabul edilmeye başlanmıştır. Bunların sınai mülkiyet alanındaki ilk örneğini, 1883 yılında 11 devlet tarafından Paris'te imzalanan Paris Konvansiyonu teşkil eder. Paris Sözleşmesi patentler, faydalı modeller, tasarımlar (sınai resim ve model), fabrika ve ticaret malları, ticaret unvanları, coğrafi işaretler ve haksız rekabete ilişkin konuları düzenler. Ancak tebliğ konumuz telif haklarıdır.

Telif haklarının milletlerarası himayesi için kabul edilen ilk düzelme, 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunması Hakkında Bern Sözleşmesidir. Bern Sözleşmesi eser sahibinin haklarıyla ilgilidir. Bağlantılı haklarla alâkalı ilk milletlerarası anlaşma ise 1961 yılında Roma'da imzalanmıştır. Hem sınai mülkiyet hem de telif haklarının korunması amacıyla hazırlanmasına Dünya Ticaret Örgütünün (DTÖ) öncülük ettiği Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Antlaşması (TRIPS) ise 1994 yılında kabul edilmiştir. 1996 yılında kabul edilen telif hakları ve icralar ve fonogramlarla ilgili WIPO İnternet Anlaşmaları ise, dijital teknolojiler ve internetin ortaya çıkardığı kolaylıklara karşı eser ve bağlantılı hak sahiplerinin telif haklarının daha etkili himâyesinin teminini amaçlar.

Milletlerarası sözleşmelerin temel hedefi, telif haklarının kendisine taraf olan her devletin hükümran olduğu topraklarda, o devletin vatandaşı olmayan hak sahiplerinin haklarının güçlü bir biçimde hukukî himâyesinin sağlanmasıdır. Bunun için fikrî haklar alanında asgarî standartlar koyarlar. Bu koruma standartları sözleşmeye taraf her ülkede uyulması mecburi olan temel prensipler niteliğini taşır. Bu suretle fikrî mülkiyet hukuku kapsamına giren haklar, dünya çapında asgari düzeyde ve bağlayıcı standartlarda hukuki himâyeye kavuşur.

Milletlerarası antlaşma ve sözleşmelerle yer alan prensipler sayesinde yabancı devlet vatandaşları, hakların ihlâl edildiği devletin ulusal mevzuatının o devlet vatandaşına sağladığından daha iyi ve bazen de onların da fevkinde himâyeye mazhar olabilmektedir. Bunu sağlayan prensipler "ulusal işlem" (*national treatment*), "otomatik koruma" (*automatic*

protection) ve “korumanın bağımsızlığı” (*independence of protection*) ilkesidir. Bunlara “asgari haklar” başlığı altında bir başka prensibi de ilave temek mümkündür. Bu tebliğde özellikle Bern Konvansiyonu esas olmak üzere, TRIPS ve WIPO İnternet Antlaşmalarında tanınan telif haklarının sözkonusu prensipler uyarınca himâyesi ve bu himâyenin nasıl gerçekleştiğine özetle temas edilmektedir.

Bu çerçevede mezkûr sözleşme ve antlaşmaların genel çerçevesine ve Türkiye’nin bu mevzuat karşısındaki pozisyonuna kısaca değinilmekte, akabinde ulusal işlem, otomatik koruma, korumanın bağımsızlığı ve asgari haklar prensiplerinin mahiyeti, bunların üye devletlerde tatbiki ve ne türden işlev gördükleri açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Telif Haklarıyla İlgili Milletlerarası Sözleşmeler, ulusal işlem prensibi, otomatik koruma prensibi, korumanın bağımsızlığı prensibi, asgari haklar prensibi

BASIC PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF COPYRIGHTS

(Symposium Statement Abstract)

One of the basic features of the products that constitute the subject of intellectual property law is that they have the ability to circulate in all lands in the world, regardless of geographical and political borders between countries. Once a work of science, literature, music, art or cinema becomes public, it is not possible to prevent this work from being used in any country in the world in a short time or from benefiting from it in various ways by physical measures, or it is extremely difficult to achieve this. The same phenomenon is valid for goods and services to which other matters of intellectual property such as invention, trademark and design apply.

The fact that the application of national legal norms protecting intellectual property is limited to the territory of the state to which it belongs has caused intellectual property goods and services that have the ability to easily cross country borders to be deprived of legal protection in other countries. As a result, the developments in the transportation, distribution and circulation of goods and services, as well as production, in the West with the industrial revolution, have obliged states to make bilateral and multilateral agreements and contracts to ensure the protection of the intellectual property products of their own countries and their citizens in other countries.

In this context, the first international agreements that would serve the protection of intellectual property on a global scale began to be accepted in the last quarter of the 19th century. The first example of these in the field of industrial property is the Paris Convention, which was signed in Paris by 11 states in 1883. The Paris Convention regulates issues related to patents, utility models, designs (industrial drawings and models), factory and commercial goods, trade names, geographical indications and unfair competition. However, our subject of presentation is copyright.

The first accepted amendment to the international protection of copyrights was the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works dated 1886. The Berne Convention is about the rights of the author. The first international agreement on related

rights was signed in Rome in 1961. The Trade-Related Intellectual Property Agreement (TRIPS), which was pioneered by the World Trade Organization (WTO), was adopted in 1994 to protect both industrial property and copyrights. The WIPO internet agreements, adopted in 1996, aim to provide more effective protection for the copyrights of work and related rights owners against the conveniences created by digital technologies and the internet.

The aim of international agreements is to ensure effective protection of copyrights in every country that is party to them. For this reason, they set minimum standards in the field of intellectual property rights. These protection standards are the basic principles that must be complied with in every country that is party to the agreement. In this way, rights within the scope of intellectual property law gain legal protection at a minimum level and binding standards worldwide.

Thanks to the principles contained in international treaties and agreements, citizens of foreign states can be protected better than, and sometimes above, the protection provided by the national legislation of the state where their rights are violated. The principles that ensure this are "national treatment", "automatic protection" and "independence of protection". It is possible to add another principle to these under the title of "minimum rights". In this presentation, the protection of copyrights recognized in the TRIPS and WIPO Internet Agreements, especially the Berne Convention, in accordance with the said principles and how this protection is realized are briefly touched upon.

In this context, the general framework of the aforementioned conventions and agreements and Turkey's position against this legislation are briefly mentioned, and then the nature of the principles of national action, automatic protection, independence of protection and minimum rights, their application in member states and what kind of functions they serve are explained.

Key Words: International Conventions on copyright, principle of national treatment, principle of automatic protection, independence of protection, minimum rights principle